

Skibskaptajn og Grosserer Jens Jensen Bergs Selvbiografi.

Ved **H. W. Harbou.**

Det efterfølgende Stykke slutter sig til den Række af autobiografiske Meddelelser til Ordenskapitlet, som Tidsskriftet har begyndt paa. Efter Amtmand Greve S. L. Schulin og Biskop Fr. Münter følger her et omtrent samtidigt Medlem af den „tredie Stand“, et Vaisenhusbarn, som, født af borgerlige Forældre, først i en Snæs Aar for til Søs til de danske Besiddelser i Guinea, Vest- og Østindien, for siden i Kjøbenhavn at vinde sig en Plads som en anøet Borger, hvis patriotiske Nidkjerhed under Krigen mod England i Aarhundredets Begyndelse blev belønnet med Ridderkorset.

Den til Udgivelsen benyttede Afskrift af Selvbiografien, der nu findes hos Udgiveren, har til Overskrift: *Det sikkest Testamente for mine Børn og Efterlevende*, og slutter med følgende Henvendelse til disse:

Forestaaende (!) mit sanfærdige og Egenhændigen udskrevne og samlede Levnetsløb efterlades mine Børn som deres Hoved-Arvedeel! foreenet med god Opdragelse og stedse erindrende dem mine faderlige Formaninger, har de Rigdom og Tilfredshed under alle Livets omværlinger, som i Døden.
Jens J. Berg, fød den 29de Septemb. 1760.

Efter Deres Excellences Befaling ved Høyærede Skrivelse af 29de Januar d. A. opfyldes min underdanige Pligt ved herved at fremsætte mit Levnets Løbs vigtigste Begivenheder, i Anledning af den særdeles Høy Kongelige Naades Beviisning til Optagelse som Ridder af Dannebrog's Ordenens 4de Klasse.

Da min Fader døde, førend jeg kom til Verden, og min Moder ligeledes kort Tid efter min Fødsel i Aaret 1760, saa kan jeg blot gientage det, Man i Familien har sagt mig: at min

Fader, navnlig Jens Hansen¹⁾ var Borger her af Staden og Konst-Smed; ved fire Aars Rejse i Holland og Frankrig paa hans Faders Bekostning havde han erhvervet sig sieldne Kundskaber paa de Tider, men døde for tidlig. Min Moder var en Proprietairs Datter fra Westrup Gaard, Hann Herred i Jylland, navnlig Maren Westrup²⁾; hendes Faders Hoved Gaard afbrændte, og de derpaa følgende Aars Misvæxt forarsagede Gaardens Salg. Efter min Moders Død tog en ædel Borger Familie mig i Forældres Sted som eget Barn, min Broder og 2de Søstre. dem min Moder, som var vel opdraget, ved Arbejde i Dame Pyndt havde ernæret hidtil, mødte samme Skiæbne hvær for sig. Mine spæde Aar hensvandt i disse Ædles Huus. De sørgede for god Pleje og for min Skoele Underviisning saalænge mulig; Men de blev uheldigviis forarmet og kunde ikke ernære mig længer; min liden Arv var ikke tilstrækkelig. De søgte derfor at faae mig i det Kongl. Waysenhuus, hvilket lykkedes; jeg var da i 9de Aar.

Min Fremgang har tilvendt mig den agtværdige Bestyrers, Etatsraad Fingenhagens³⁾ særdeles Yndest, mine Foresattes og alle Lærernes Biefald. Dette Gode varede kort; da Stiftelsens Indretning i Aaret 1770 ophævedes, blev Eleverne udsat i Kost. Jeg var saa heldig at komme til benævnte velgiørende Familie igien, det blev mig af synderlig Gunst tilladt at fare til Søes om Sommeren, naar Leilighed gaves, mod at bievaae de befalede Skoele Underviisninger om Vinteren, saaledes foer jeg paa

¹⁾ Om ham er det desværre ikke lykkedes Udg. at skaffe Oplysninger. Det kan saaledes ikke oplyses, om Sønnens Efternavn stammer fra Faderen, fra de ndf. omtalte Plejeforældre eller muligvis fra den Side 189 nævnte Kap-tajn J. C. Berg.

²⁾ Hendes Daab blev konfirmeret i Saltum Kirke ^{23/2}, 1729. Forældrene hed Peder Nielsen (af Boelskifte i Alstrup S.) og Margrethe Kjeldsdatter, der var Datter af Kjeld Nielsen, Præst i Nørre-Sundby, og først havde været gift med Thomas Andersen Westrup, Forpagter paa Fuglsig; hun havde 1724 kjøbt Vestrupgaard (Saltum S., Hvetbo ikke Han — Herred) paa Auktion efter sin afd. Mands Broder, Søren Andersen, hvis Fader, Anders Sørensen, ogsaa havde ejet den. (Velvilligst meddelt af Arkivassistent Nygård, Viborg).

³⁾ Johannes Finckenhagen, f. 1695, † 1778, tidligere Landsdommer i Sjælland, blev 1738 Sekretær i Missionskollegiet og Inspektør for Vaisenhuset, pensioneret 1772. (Kringelbach, Den civ. Centraladm. Embedsetat 1660—1848; Exner, Efterretn. om det kgl. Vaisenhus. Kbh. 1881).

forskiellige Havne af Østersøen og Norge i 2de Aar som Dreng; da Stiftelsen igien ved Høy Kongelig Naade aabnedes for at modtage de Forældreløse, var jeg blant de der udi atter optagende, da omtrent 12 Aar gammel. Efter Sædvane søgte jeg at erhvæve Enhværs Yndest, og under Anstrængende Fliid opnaaede jeg i en kort Tid den første Plads for de ældre, den jeg beholdt til min Dimittering. De almindelige Skoole Videnskaber havde jeg nu inde til alle Vedkommendes Biefald; jeg blev derfor bestemt for Studeringer og aabnet Udsigt til Overgang i Herlofsholms Høy-Skoole; saaledes begyndtes med Latin Læren. Det heldigen vundne Ynde fremvirkede mig Adgang i den daværende Inspecteur, Hr. Kancelliraad Ursins¹⁾ Huus, ligeledes i den Høyværdige Hr. Biskop Egedes²⁾, naar Lejlighed gaves. Af disse sande ædle, til Menneske Held virkende Mænd lærte jeg de første Grunde i Geometrie, Astronomie, Tiid-Regning &c. &c. Den bekjendte lærde Hr. Sneedorph³⁾, som da havde Boelig i Stiftelsen, var det en Glæde at anvende en Time af den tidlige Morgen Stund, og fleere til at danne mine Begreber om de høiere Videnskaber og Sprog Læren; saaledes vandt jeg 2de Aar efter hinanden den udsatte første Premie, og havde ved den sidstes Modtagelse den særdeles Lykke, at tildrage mig Hans Kongl. Høyheds, Arve Prinds Friedericks Opmærksomhed, med Tilbud at anmode om en Kongl. Naades Beviisning udi det Valg, jeg for min Fremtids Vel bestemte mig til. Jeg benyttede da dette heldige Øjeblik, og udbad at maatte vælge min Bestemmelse for Søen, og den Høy-Kongelige Naade, at maatte nyde frie Underviisning i Navigationen, hvilket strax allernaadigst bevilgedes og blev sat i Udførelse. Jeg havde nu fyldt mit 15de Aar og blev confirmeret og kort derefter aflagte

¹⁾ Christian Frederik Ursin, 1765 adjungeret Sekretær i Missionskollegiet, 1772 Inspektør ved Vaisenhuset, 1776 entlediget, † 1802 (se mere om ham i Exners anf. Skrift).

²⁾ Poul Egede, f. 1708, † 1789, Provst i Grønland og titulær Biskop, blev 1774 Direktør for Vaisenhuset. (Biogr. Lex.).

³⁾ Frederik Sneedorff, f. 1761 (altsaa lidt yngre end Berg), † 1792 som Professor i Historie. Han blev tidlig forældreløs, hvorfor han formodentlig er kommen i Huset hos Egede, der var gift med hans Moster, eller hos dennes Svigersøn, Præst ved Vaisenhuset Bendix Krøll.

jeg offentlig Examen for min Kyndighed i Navigationen og erhvævede bedste Caracteer med Udmærkelse. I Begyndelsen af Aaret 1776, blev jeg antaget med Captⁿ. Niels Morum at angaae en Rejse til West-Indien med Fregat-Skibet Laurentzius, og blev nu demitteret og equiperet fra denne Faderlige Stiftelse med et taknemmelig Hierte og hellig Løfte eengang at betale Kongen og Fædrene Landet min store Gield! (og har jeg i denne Henseende forlængst fastsadt, at 1,000 rd. Dsk. Court skal efter min Død udbetales af mit Boe til Stiftelsen, hvis Renter 40 rd aarlig hvær 11te Octbr. anvendes som Premie til Opmuntring og til Equiperung for den meest duelige og flittigste Dreng, og endvidere 500 rd. Dsk. Court, hvis Renter 20 rd. aarlig ligeledes anvendes til den dueligste og flittigste Pige¹). Thi Erfarenhed har lært mig, at Opmuntring og fortrolig, blid Tale til Hiertet virker ulige heldigere paa den Unges Selvfølelse om Pligter og sin Dannelses sande Værd! end Frygt og Straffe).

Den anden Periode af mit Levnets Løb aabnedes nu! jeg fandt strax den blide Menneskekærlige Omgang og Vejledning forandret, derimod Haardhed, stundum blandet med Mishandling, at være de Tidens Brug i den Søfarende Vej; Men jeg lærte tillige, at Kiækhed, forsigtig Overlægenhed og Fasthed i Beslutninger, ligesom Bestemthed foreenet med hurtig Udførelse bør være nadskillelige Egenskaber hos den gode Søe Mand. Disse sidste giorte jeg mig til Pligt at efterligne, men hadede de første, fordi jeg antog, at Alvorlighed blandet med Opmuntring kunde være tilstrækkelig Hensigt svarende for de fleeste, da Exempler virker mere end Haardhed; hvilken Maade jeg stedse har fulgt siden den Tid som Commanderende, hvorved dannet mange brave og dygtige Søe Mænd! Uagtet Captⁿ. Morum henhørte til det første Slags Søe Mænd, forblev jeg 2de Rejser med ham til Madera, St. Croix & St. Thomas; da han fandt mig skikket, anbragtes jeg i Søen til alt Skibs Arbejde, saavel som, naar ved Landet, udi hans betydelige Handels Forretninger, Correspondance &c., hvorved jeg fik de første Begreber i Handels Viden-

¹) Selvbiografiens Forfatter skænkede i Aaret 1812 Vaisenhuset „Bergs bestandige Præmiefond“ paa 2000 Rdl. (Exner, anf. Skr. S. 109).

skab og Bogholderie og med Begiær øvede og anvendte samme, naar Lejlighed gaves. Det var nu min Sag at see flere Verdens Deele, hvorfore jeg strax efter, at den 2den Rejse var fuldendt, engagerede mig ved det Asiatiske Compagnie, at udgaae til Indien og China: paa denne Rejse af 20 Maaneder, erhvævedes væsentlige Kundskaber og Fasthed udi Begreberne, øvedes i det practiske Søemandsskab og Navigering, som nu heldig udvikledes for mig, under den kyndige Styrmand Christ: Bergs¹⁾ gode Omhue og sindrige Vejledning. Bevandt i Hurtigskrivning, forenet med Videlyst, tildrog jeg mig Opmærksomhed; Man brugte mig til Journal Føring og Beregninger i Frietimer, af hvilket Arbeide meget vandtes, saaledes blev jeg ved Hiemkommende anbefalet til Charge af Reserve Styrmand i Compagniets Tieneste. Men da ingen Formue havdes, al Erhværv var blot tilstrækkelig for Nødvendighed, og jeg frygtede Gield, besluttedes hellere at vælge den mere gradvise Forfremmelse, og see nogle vigtige Europæiske Handels Stæder; det lykkedes mig strax at blive antagen med Captn. Christ: Lorentzen, som var destineret til Amsterdam og videre paa Fragt-Søgning, hvilken Rejse fortsattes derfra til adskillige Franske og Spanske Havne, endelig fra Bayonna her tilbage i 13 Maaneder. Jeg vandt saaledes Fasthed i alle Skibs Maneuvre udi knap Farvande, samt i diverse Vare Ladningers Behandlings Maade i Skibe. Ved Hiemkomsten var det som stedse min Hoved Sag at søge nye Virksomhed. Jeg var kort derefter saa heldig at blive ansat som 2den Styrmand og Baadsmand med Briggen Postillionen, Captn. Møller, bestemt til West-Indien, hvilken Charge jeg beklædte til Rehdernes og alle Vedkommendes Biefald. Da dette Skib blev solgt, engagerede jeg mig igien som 2den Styrmand med Captn. Nissen i Fregat Skibet St. Johannes paa en Rejse til St. Thomas, som ligeledes heldig udførtes. I Vestindien avancerede jeg til Ober-Styrmand. Mine Pligters nøyagtige Opfyldelse frembragte saavel Capitainens Anbefaling som mine Rehderes Hr. Kammer-

¹⁾ Johan Christopher Berg nævnes i Fortegnelsen over Asiatick Kompagnis „Farende Betiente“ 1772–1804 (f. T. i Provinsark. for Sjælland) som Styrmand fra 1779 og Kaptain fra 1783.

raad Post og Linds Tillid samt fulde Biefald, hvorføre de tilbød mig Commando af det nye Fregat Skib Havfruen til West Indien; Men uagtet mine Kundskaber og Dueligheden som Søe Mand, fuldkommen dyrket til at overtage ethvært Skib, saa troede jeg det rigtigere at vinde større Erfarenhed og gjøre mig meere bekiendt paa Rejser i andre Verdens Deele og derfor frabad mig denne Commando. Paa de her anførte Rejser havde jeg med Held tillige dyrket det Engelske, Franske og Hollandske Sprog, det første især til Færdighed, ligesom under mit korte Ophold i Hiemme Staden imellem Søe Rejserne, min Tid stedse anvendes til høyere Videnskabs Lære, og saavidt mit Erhværv tillod, besøgte de offentlige Collegier og juridiske Forelæsninger, samt toges privat Underviisning i Artillerie Læren og Longitude Beregning, som gandske medtog de leedige Timer fra Skibs Forretninger. Denne Opoffring har medført rigelig Belønning under den farlige Virkekreds i min øvrige Tid, idet jeg var blant de første, der brugte Længde Beregning ved Distance Maaling imellem Soel, Maane og Stierne, hvorved den fuldkomneste Vished i Seilladsen sikkres, saa har jeg havt det sieldne Held, udi min søfarende Bane aldrig at have mødt enten Havarie eller Skibs Stranding. Selv overbeviist om Fasthed i mit Hoved-Fag, stod jeg nu i Begreb Aaret 1782 at rejse til Rusland for der at indgaae under den Kejserslige Marine, hvortil jeg havde Løfte og Indbydelse af en høy Officer, med Hensigt engang at kunne retournere for igien at gavne mit Fædreland! da Man kaldte mig til det Kongl: Østersøiske Compagniets¹⁾ Tieneste som Ober Styrmand

¹⁾ Handelen paa Guinea blev 1781 monopoliseret for det Østersøiske og guineiske Kompagni, der i 4 Aar udførte over 11,000 Slaver, men Handelen betalte sig ikke alligevel. ^{29/11} 1786 blev der nedsat en Kommission af 3 kongelige og 3 af Kompagniets Embedsmænd for at undersøge, hvorledes Handelen „nogenledes kan føres uden Tab“. Kommissionen udtalte ^{4/6} 1787, at Handelen bedre vilde kunne drives af private Kjøbmænd end af et Selskab, og Kompagniet afstod saa hele Foretagendet til det Handelshus, der efter et Par Gange at have forandret Firma kaldte sig Duntzfeldt, Meyer & Co. Da Slavehandelen 1792 blev ophævet, maatte dog Regeringen overtage Etablissementerne fra „Entreprenørerne“, og Handelen blev atter given fri. (Schimmelmanske Papirer vedk. Guinea og Negerhandelen, i Rigsarkivet. Jfr. Nathanson, Danm.s Nat. og Stats-Husholdn. S. 709 og 750 ff. og Nyt hist. Tidsskr. III, S. 228 ff.)

med Skibet *Acra* bestemt for Ost-Indien, hvorfra jeg søgte at unddrages. Men der blev mig blot et Valg tilladt af daværende Directeur Hr. Admiral Moltke²⁾, enten at antage benævnte Charge eller ansættes som Styrmand i et af Hans Majestæts Krigs Skibe! hvorfra det første valgtes. Bemeldte Skib var under en betydelig Reparation, som vilde medtage lang Tid; Mit Ønske var stedse at være i Virksomhed til Søes og udbad derfor at maatte blive ansat ved et andet Skib, som bevilgedes, hvorefter jeg udgik i samme Efteraar med Factorie Skibet *Christiansborg*, Captn. Severin Kock, bestemt til Kysten Guinea.

Straks ved Ankomsten til Sierra Lione, blev mig af Bestyreren for Handels Operationerne med de til denne Verdens Deel bestemte Skibe, Hr. Hiorth, overdraget Commando af Skonnerten *Maria*, tillige anbetroet at føre den Indenlandske Riveer Handel for Negere, Elephant Tænder og Guld &c.; udi saadanne Expeditioner forblev jeg i circa 15 Maaneder under Afvexling med Skibets Tieneste, i hvilken Tid beseilede de vigtigste Riverer imellem Gambia Floden og Cap Monte! Endskiønt ubevant med denne fatale Menneske Handel og ubekjendt med disse saare vanskelige Farvande, udførtes alt med Held og fuldkommen Biefald af alle Vedkommende til Hoved Expeditionens Fremme, især derved at jeg anløb adskillige ubekjendte Pladser og langt inde i Landet, hvor Handelen fandtes meget fordelagtigere, men Faren desto større; ikke sielden blev vi attaqueret fiendtlig, saa jeg var under Nødvendighed at bruge Magt. Ved Indseilingen i Riveret Ningo, blev vi omringet af 5 stoere Canoer besat med over 200 stridbare Negere, væbnet med Pile og Landser, mod hvem jeg selv femte i bemeldte Skonnert Skib, armeret med 6 Kanoner, udholdt en Attaque, jevnlig Stevn mod Stevn, og paa Pistol Skud nær, der vedvarede i 7 Timer, hvorefter endelig lykkedes ved min gode Seillads og Maneuvre at undgaae Erøbring efter at have nedlagt mange af disse Ulykkelige, hvorimod 2de af Mandskabet og 5 unge Neger Slaver, som brugtes ved Canonerne, blev saaret, samt mine Sejl og Redskaber gjennemboret af Pile og Landser. Aarsagen hertil (som siden erfarede

¹⁾ Adam Ferdinand Gottlob Greve Moltke, f. 1748, † 1820. (D. biogr. Lex.)

af Bierg Beboerne) var, at nedrige Britter fra Leverpool nogle Aar tilforn havde under venskabelig Handels Forhold med denne Nation bortført nogle af deres første Mænd tilligemed en Canoes Besætning af Landets frie Børn, og solgt dem som Slaver i Barbados. For denne som fleere skiændige Misgjerninger og Grusomheder, der caractiserer det Engelske Folk i alle Verdens Deele, naar blot Handels Fordeele kan vindes, var det, Man vilde hævne sig paa mig, uden Hensyn til Flagget. Som meldt, anførte jeg deels Schonnerthen i Forening med en mindre Slop kaldet Hero, deels den som Tender herfra udgangne Brig St. Helena paa 12 Kanoner & 13 Mands Besætning fra Plads til anden i anførte Tid, og ved disse som ved Factorier, anlagte i Landet, dreves betydelig Handel, gjorde væsentlige Opdagelser til stor Nytte for den Africanske Handel i Fremtiden, da samme fra Fædrelandet kan føres til stoer Fordeel med Gummi, Vox, Huder, Palm Olie, Elephant Tænder, Guld &c. Tillige vandt jeg meget i Verdens Kundskab ved Omgang med de forskellige Folkeslægter og Agtsomhed paa Landets Production. Efter at have indkiøbt circa 1400 Negere, som udgiorde Cargoer for trende Skibe, forlod Vi endelig Øerne Deloss i April Aar 1784 med Bestemmelse for St. Domingo. Efter heldig Ankomst til Cap. françois maatte Man atter seile fra en Havn til anden paa denne Øe, for at afsætte Neger Cargoen, indtil Vi endelig anløb Aux Cayes, hvor igien en Ladning Collonial Producter indtoges. Paa den sidste Tid i Guinea var jeg falden i en farlig Feber, hvis Følger blev en gandske Nedbrydelse af Legems Kræfter. Lamlid og Tab af mit gode Syn! dog ved at opholde mig i dette da lykkelige Land under de bedste franske Lægers Omhue, blev jeg nogenledes restitueret til Afrejsen, hvorved tillige giordes god Fremgang i det franske Sprog. Aar 1785 primo April forlode vi St. Domingo og retournerede lykkelig hertil Ultimo Junii s. A.

Captn. Kocks Tilfredshed med mine svære Pligters nøyagtige Opfyldelse paa denne Rejse, som havde vedvaret $2\frac{1}{2}$ Aar, foreenet med den Kongl: Directions Biefald og Skiønsomhed, bevirkede, at Man strax gratulerede mig som Commanderende af

benævnte Fregat Skib¹⁾! Jeg vandt saaledes Borger-Ret, forinden mit 25^{ve} Aar fyldtes, og udgik endnu samme Efteraar med dette Skib, bestemt for de danske Fortresser paa Guld Kysten af Guinea & St. Croix. Efter en heldig Rejse Norden om Hethland, i alt aatte Ugers Sejlads, ankrede jeg for Hoved-Fortet Christiansborg i Acra, Skibets Besætning og et Antal Passagerer alle i god Sundheds Tilstand. Mit Ophold paa denne Kyst var for langvarig med Hensyn til Expeditionen fra Gouvernementets Side, som er meget skadelig for denne Handel. Ikke destomindre afbenyttedes Tiden fra min Side til Kysternes nøjagtige Undersøgelse fremdeles fra Acra til Widah, ligesom alle de danske Fortresser og Loger beseiledes til Handelens Lættelse i Transporten. Paa disse Mellem Rejser gjorde jeg mange vigtige Opdagelser til Handelens Forbedring og bestemte Navigeringens sikkere Maade mod Strømmens Træk ved Opmaalinger paa disse Kyster; især spændtes min Opmærksomhed paa det betydelige Riveer Rio Volta, som jeg befandt maatte være seilbar, hvilket hidtil var holdt for umuelig at beseile formedelst den høye Barr, med Søe Brændinger, som staaer circa 1 $\frac{1}{4}$ Miil i Søen fra Flo-dens Munding, foreenet med stærk Strøm Træk til sine Aars Tider, hvilket jeg lagde Planen til at fastsætte med Vished ved practisk Sømandskab næste Rejse, da det nu var Regntiden (NB. Det specielle i denne Henseende, og øvrige udi Handel som Søefarten udarbejdede Opdagelser paa mine Rejser i denne Verdens Deel ere Tid efter anden indsendte til det Østersøiske Guineiske Compagniets Bestyrere og haabentlig i deres Archiv²⁾); sammes Afbenyttning under bemeldte Etablissemeters vigtigere Handels Drift, kan maaskee være af megen Vigtighed). Uagtet da værende Gouverneur Kiøge³⁾ lagde alle muelige Hindringer

¹⁾ D. e. det Side 191 nævnte Skib Christiansborg.

²⁾ Dette Arkiv existerer, saavidt vides, ikke mere. Heller ikke andet Steds er der fundet Aktstykker af Interesse, hidrørende fra eller direkte vedrørende Berg (jfr. dog Side 196, Note 2).

³⁾ Jens Adolf Kiøge, der allerede $\frac{11}{7}$, 1776 som Overkjøbmand og Medlem af Raadet havde faaet Titel af Agent med Kammerraads Rang og 1779 Guldmedaillen pro meritis, fik $\frac{26}{9}$, 1781 kgl. Konfirmation paa den ham af Kompagniets Direktion meddelte Udnævnelse til Guvernør; han fik

for mig, da det var denne Mands Sag, at udelukke Enhvær fra Kundskab om Landets Locale, for saavidt det ikke hørte til hans Plan, foretog jeg ikke desmindre adskillige indenlandske Rejser, underholdt mig ofte med Fetis Præsterne, hvorefter droges stor Nytte i Hensyn til Nationernes Industrie og Skikke, samt Jordmodnets Beskaffenhed &c., indtil endelig Skibet blev expederet med en Cargo af 457 Negere, hvorefter Rejsen fortsattes under 7de Octobr. 1786. Men den 9de dernæst om Morgenen udbrød et almindelig Oprør, hvorved Negerne indtil fortvivlende Rasenhed anfaldt Mandskabet, berendte Storm Batterierne, indtog Forskibet, Stor Dækket og Under Lasten, truende med at sprengte alt i Luften! uagtet at disse paa menneskekierlig Maade og med den meest ømmeste Omhue til Deres Kaar at lindre stedse blev behandlet, saa havde Haabet om Deres Frihed ved saa stor Overmagt dog bragt dem til denne fortvivlende Beslutning; her blev alle mildere Forsøg ubetragtet Intet Valg tilbage, uden at afslaae de Ulykkeliges Anfald og ved Vaabens Magt at tvinge dem til Roelighed, hvilket først efter 3de Timers Affaire med afvexlende Held lykkedes; Men det sørgelige Resultat heraf var, at 34 Negere mistede Livet, paa Vores Side blev Over Styrmand og Chirurgen dødelig¹⁾, Selv og 3de Mand mindre saaret, vide Skriftet „Paul Erdmand Iserts Reise nach Guinea in Briefen“, udgivet i Kjøbenhavn 1788, han var bemeldte Rejse Chirurgen med Skibet²⁾. Denne Dag har jeg stedse anset for den sørge-

¹⁾ 1783 Karakter som Major, ¹¹ 1785 som Oberstløjtnant af Infanteriet. især for Nidkjærhed, Mod og Konduite i Krigen mod Negerne; ²¹/₁ 1789 Afsked med Ventepenge. (Vestind. guin. Rente- og Generaltoldkammers vestind. Forestillingsprot.). Om den omtalte Negerkrig findes, foruden i P. E. Iserts ndf. nævnte Bog, Oplysning i Carl Christian Rein dorffs: History of the Gold Coast and Avante. Basel 1895. (Meddelt af Arkivsekr. Grove, der paa flere Maader har hjulpet Udg. med Noterne).

¹⁾ d. e. farlig.

²⁾ P. E. Isert, f. c. 1756, kom 1783 til Guinea, tog Del i Kiøges Krig mod Negerne og foretog senere forskellige Reiser ind i Landet, bl. a. til Ashanti og til Aquapim ved Volta-Floden; 1786 rejste han med Berg til Vestindien. Disse Rejser og Forholdene paa de Steder, han besøgte, har han skildret i anførte Skrift. Efter Iserts derom indgivne Forslag blev det 1788 (Instrux af ¹¹/₇) overdraget ham at grundlægge en Koloni med tilhørende Mission i Aquapim, i hvilken Anledning han fik

ligste, mismodigste i min Leve Tid; thi at slaae mod Fædrelands Fiender, kan for Manden ikke blive nogen Overvindelse; men at være under Nødvendighed at nedlægge Venner og uskyldige Mennesker, som blot slaae for Friched, er saare tungt! Rejsen fortsattes i øvrigt heldig dog under stedse Oprørs Anlæg af Negerne og Mandskabet stedse under Vaaben. Efter circa 9 Ugers Seillads ankom vi til St. Croix, alle sunde i Skibet, blot syv døde af Negerne paa heele Rejsen, Retour Ladning af Sukker &c. indtoges igien, hvormed lykkelig arriverede til Hiemme Staden Ultimo Junii 1787.

Compagniets Bestyrere erklærede deres fulde Tilfredshed med min udviiste Conduite [og] aflagte Rejse i enhver Henseende og overdrog mig strax Commando af Fregat Skibet Fredensborg¹⁾, et større og smukkere Skib bestemt for samme Tour, hvorfra hiemkommen; saa hastig Reparaturen kunde fuldbyrdes og Ladningen indtagen, tiltraaddes Rejsen i Foraaret 1788 efter Bestemmelse, havende ombord 85 Personer, Besætning og Passagerer incl. — Man havde medgiven et Partie udskudte Varer under min Bestyrelse til Forsøg i Handelen langs Kysten, af hvilken Aarsag jeg anløb Sierra Liona Riveer. Det befandtes, at et privat Kiøbmands Selskab i London havde her anbragt en Colonie som meget hensigtsmæssig. Rejsen fortsattes derefter langs Kysten. Ved jevnlig anstillede Observationer og Opmaalinger iagttoges og fastsattes mange nyttige Opdagelser paa denne og foregaaende Rejse til Sikkerhed og større Practis i Navigering paa disse Kyster; tillige blev en fordeelagtig Handel dreven for

Titel og Uniform som Kaptajn ved de dansk-guineiske Tropper. Kolonien skulde ikke vedkomme Duntzfelt, Meyer & Co., men staa under Gehejmeraadernes Schimmelmann og Brandts særskilte Bestyrelse. Isert sluttede Kontrakt med en Negerhøvding om Afstaaelse af Land og begyndte at anlægge en By Friderichnopol (sic), men han døde allerede $\frac{21}{1}$ 1789, og Foretagendet gik snart efter i Stykker. I's Hustru Dorothea Elisabeth Plum, der fulgte med ham, døde kort efter. (Schimmelmannske Papirer vedk. Guinea. Nogle Aktstykker vedrørende denne Kolonisation ere trykte i Thaarups Archiv for Statistik osv., III, S. 231 ff.). Se mere om ham i L. Bobé, Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familiekreds, IV, S. 301.

¹⁾ En Akvarel af dette Skib, malet 1788, (i Baggrunden et Fort, utvivlsomt Christiansborg, med Dannebrog vajende fra Volden), findes hos Selvbio-grafiens Udgiver.

bemeldte medhavende udskudte Varer; jeg ankom saaledes atter til Hoved Fortet Christiansborg med alle ombordværende Mandskab og Passagerer i fuldkommen Sundheds Tilstand, Men mit Ophold var som forhen meldt¹⁾ yderst krænkende og langvarig. Jeg benyttede Tiden til at fuldende de Rejsen forhen begyndte Undersøgelser af bemeldte Kyst Strækninger, opmaalte Rio Volta Flodens Munding, besejlede Riveret ind og ud med mindre Fartøyer, befandt samme og fastsatte ved gientagne Observationer, at denne Flod er sejlbar med Skibe til 13 a 14 Fods dybgaende med daglig Vande, en vigtig Gienstand for Handelen og Colonie Anlæg²⁾. Landet frembringer Indigo Planter og Bomuld, som, naar ret dyrket, især paa Øerne vil give overflødig Production. Caffee vil og kunde trives, endeel Træ Arter, Elfenbeen, Gummier, Dyr-Huder, Palm Olie &c. faaes fra Oplandet, alt giver gode Udsigter. Desuden er Landet rigt paa Korn Varer, tamme og vilde Dyr, samt Fiske. Mit lange Ophold af circa 12 Maaneder, i den usunde og stormende Aars Tid havde den uheldige Følge, at Sygdomme betog største Deelen af Mandskabet, hvorved begge Chirurger og de 2de af første Officererne døde. Smaa Kopperne udbrød blant Negerne, hvortil kom, at alle Skibets Ankere og Touge forlistes, blot et Toug i Behold uden Anker; som Følge heraf maatte jeg bestandig holde Skibet under Sejl langs med Kysten under de største Farer i Tornades Tiden! dog holdtes Station. Ved denne Lejlighed kom det mig særdeles til Nytte, at have iblandt andre frequenteret Todes³⁾ Collegier og giort mig bekiendt med medicinsk Vægt og gode Bøger, hvorved mange af Mandskabet og Negerne frelstes fra Døden. Saaledes endte jeg nu mine Observationer paa disse Kyster, men meget svag, og blev omsider expederet herfra med en Cargo

¹⁾ Her hentydes til Bergs forrige Rejse, jfr. Side 193.

²⁾ I Pakken: „Schimmelmanss Papirer vedk. Guinea og Negerhandelen“ iblandt Generaltoldkammerets diverse vestindiske Sager findes nogle Aktstykker i en Sag med et amerikansk Fartøj, som Berg stoppede for ulovlig Færden paa danske Enemærker ved Rio Volta; herom Beretning fra Berg af ²¹/₂ 1789.

³⁾ Johan Clemens Tode, f. 1736, † 1806, „Lægen, Digteren og Menneskevennen“, udfoldede en indtil da enestaaende populær-hygiejnisk Virksomhed. (Se herom en Afhandling af Dr. V. Haderup i Hospitals-Tidende 1892).

af circa 400 Negere. Rejsen fortsattes til Syden for Equator, som Praxis tilforn havde viist mig, at være den sikkreste Maade efter Aars Tiderne til hastige Rejser, hvilket nu atter bekræftedes. Under denne Sejlads anløb Øen Anno bon, hvis sande Beliggenhed ved gientagne Observationer nu fastsattes. Jeg besluttede herfra at forsikkre Visheden for den almindelig omtalte og aflagte Øe St. Mathews virkelige Tilværelse; Paa min forrige Rejse var det prøvet at opdage samme, og kan jeg efter de nøyagtigste anstillede Forsøg i Parallerer deraf, som seenere gientagen paa mine Ost-Indiske Rejser, bestemt fastsætte, at bemeldte Øe ikke existerer; den kan ikke være andre end Øen Anno bon, som man ubemærket ved Misgising, foraarsaget ved Strømmens Løb, har fejltaget. Vi ankom efter en heldig Rejse med ringe Mortalitet til St. Croix, hvorfra med en Retour-Ladning Sukker &c. retournerede seent i Aaret 1789 hertil Staden.

Jeg havde paa mine Rejser i Guinea Tid til anden indsendt Compagniets Administration mange gavnlige Efterretninger og nyttige Oplysninger, saavel Navigering betreffende som til Handlens bedre og heldigere Drift især ved Etablissementer paa Guld Kysten, samt til endvidere oeconomisk Indretning udi Skibenes Expeditioner og viist de væsentligste Grunde for kraftfulde Forbud imod den Misbrug, Gouvernementet tillod sig med Skibenes lange Ophold, til uberegnelig Skade for Staten og Compagniets Vel. Ikke mindre undlod jeg efter Hjemkommende at gøre vigtige Forestillinger og søgte ved udarbeidede Planer beviist, at den Guineiske Handel, som desværre hidtil havde medført stort Tab til Fædrelandet (foruden den betydelige Capital, som Hans Majestæt aarlig anvendte til Fortressernes Vedligeholdelse) kunne modsat vorde særdeles frugtbringende til Compagniets, som Statens Held! naar en forbedret oeconomisk Indretning blev indført, og de givne Ordres nøyagtige Overholdelse indskærpet til Ansvar for alle Vedkommende. Jeg tilbød grundet paa de erhvervede Handels Kundskaber og Erfarenhed, at ville indestaae for Visheden herom; Men til min store Forundring erklærede Man nu at have contraheret med en vis Kjøbmand

Biørn¹⁾ for Handelens Afstaaelse imod en aarlig Afgift, — Følgen heraf, den jeg strax gav mig den Frihed at yttre, har Tiden seenere viist! Man tilbød mig et Skib i Fragt Fart for bemeldte Contrahents Regning, som jeg afslog, da Compagniet efter den indgangne Forpligtelse og dets Monopol-Rets Overdragelse nu ikke kunne ansees uden som Hr. Biørns Commissionairer. — Deimod forelagte jeg, som en sand Hader af Menneske Handel²⁾, en uforkastelig Plan, som Beviis for mine Grundsætningers Rigtighed, til at angaae en Expedition paa Guinea Kysten for en passende Summa i Varer, hvis største Deel Danske Fabricata, med et lidet, beqvem Skib, at indhandle Guld, Elephant-Tænder, Gummi, Farvetræe &c., under Forpligt selv at deeltage og re-tournere med en fordopplet Capital, og under alle Omstændigheder (Søefarer excepteret) at indestaae for 50 p. c. reen Netto Avance og udføre Rejsen gratis; Men bunden til benævnte Contract Puncter, hvorved fraskrevet al Ret til Handel paa visse Kyst Strækninger, blev det ikke længere i Compagniets Raadighed at antage en Plan, som uimodsigelig overtlydede om hidtil ubemærkede sikke Handels Fordele, og Urigtigheden i oftmeldte Contract-Slutning, som ret kunne kaldes en Kjøbmands Operation, men ei calculeret for almeen Vel. Man kunne ikke undgaae

¹⁾ Andreas Riegelsen Biørn, der af Compagniet var ansat som Guvernør, fik ²¹/₁ 1789 kgl. Konfirmation som saadan tillige med Titel af Kaptajn af Infanteriet, da det var bleven Skik at give Guvernørerne en militær Karakter. Da Etablissementerne overtoges af Regeringen, blev han afskediget (⁷/₁₁ 1792); men allerede forinden havde han forladt Kolonien. Det, der vides om ham, stadfæster Bergs ufordelagtige Dom. Allerede ²¹/₆ 1791 klage Compagniets Betjente over Bjørns „urigtige og lovstridige“ Færd, og i en Indberetning af ²⁵/₇ 1793 udtaler hans Efterfølger, Guvernør Bendt Olrik, at Bjørn har efterladt „alt i yderste Forvirring“, lige som han anklager ham for „Umenneskelighed mod Negerne“. (Guineisk Journal 1776—98). ³/₁₂ 1794 opholdt han sig i Hamborg (ib.), men vendte senere tilbage til Kjøbenhavn, hvor han ved Hof- og Stadsrettens Dom af ¹⁶/₂ 1809 for Falsk blev dømt fra „Haand, Ære og Boslod“ (Ørstedes Juridisk Arkiv Nr. 20). Se ogsaa om ham Nyerup og Kraft, Lit. Lex.

²⁾ Forordningen om Slavehandelens Afskaffelse udkom som bekendt ikke længe efter (¹⁶/₈ 1792). I denne Forbindelse kan nævnes, at den ovenfor (Side 190, Noten) omtalte Kommission i sin Betænkning udtaler, at Kaptajnen for et Slaveskib „foruden at være en god Sømand maa have et ømt Hjerter, hvormed at omgaaes Negerne, og til en anden Tid have Mod og Styrke til at modstaa en Opstand af Negerne“.

Biefald og lovede at anbefale Planen paa det varmeste til Kongen igiennem vedkommende Høye Collegier. Jeg henvendte mig med underdanig Ansøgning i denne Anledning til Deres Excellencer, (Greverne Schimmelmänn¹⁾ og Brandt²⁾ som begge med naadigst Deeltagelse og fuldkommen Biefald antog Planen til Forestilling. Men uheldigviis Compagniets Octroy og Handels Forret, den Vedkommende igjen havde fraskrevet sig til Kiøbmand Biørn, gav betænkelige Hindringer for høy Kongl: Approbation; Af synderlig Kongl: Naade blev mig tilkiendegiven, at Caracteer som Lieutenant i Søe-Etaten var mig tiltænkt; Men da Anciennitet og Gage, imod at jeg underkastede mig de befaalede Academiske Examina, ei kunde bevilges, fandt jeg det rigtigst paa den Tid at frabede mig denne Høy Kongl: Naade og forlod nu Compagniets Tieneste utilfreds, da deres gode Skibe solgtes med omtrent lige Held, som den Guineiske Handel var dreven. I øvrigt vil det meget, jeg til den gode Sags Fremme forgieves har skreven, haabentlig findes i det forrige Kongl: Octroyerede Østersøiske & Guineiske Compagniets Archiv; muelig kan samme endnu blive gavnrigt til Fædrelandet. Jeg naa sluttelig beklage, at de fleeste Gienparter og Manuskripter for ommeldte mine Rejser og Opdagelser med fleere vigtige Gienstande betreffende ere brændte og forkomne under Stadens Bombardement, dog agtes om min Levetid tillader det, at samle alt mueligt, der kan gavne det elskte Fædrelands Fremtids Handel, samt til at fremvirke National Nytte, og betydelige Fordeele af Coloniers hensigtsmæssige Anlæg.

Jeg engagerede mig derefter med Handelshuset C. S. Blacks Enke & Co.³⁾ til at overtage Commando af den første Expedition, de agtede at udruste til Ost Indien, hvortil hastig ventedes Lejlighed enten ved Kiøb af nyt eller et andet for deres Regning

¹⁾ Ernst Heinrich Schimmelmänn. f. 1747, † 1831, Statsminister m. m.

²⁾ Christian Brandt, f. 1735, † 1809, Gehejmerraad, 1ste Deputeret i det vestind.-guin. Rente- og Toldkammer m. m. Han var Broder til den bekjendte Grev Enevold B., men ikke selv Greve. (D. biogr. Lex.)

³⁾ Anset Handelshus, stiftet af Chr. Schaarup Black; dets vigtigste Chef var fra 1786 den senere Konferensraad Erich Erichsen (jfr. D. biogr. Lex. II, 371 og IV, 532),

retournerende passende Skib. Denne Mellemtid afbenyttedes fra Foraaret til Medio Julii 1790 udi Familie Besøg i Wester-Jylland. Min Oncle General Auditeur Bornemann¹⁾, paa hvis Gods Ormholt i Wensyssel, jeg meest opholdt mig, søgte forgieves at formaae mig til at forlade den søefarende Bane og administrere hans Eiendomme. Efter Tilbagekomst fra denne Rejse modtog jeg paa Opfordring af omskrevne Handels Huus Bestyrelsen af Deres og Med Interessenteres Skibs Bygnings Værft, Pakhuuse og Reber Bane &c. som Equipage Mæster ad interim, indtil Lejlighed for en Expedition til Indien kunne skee; i denne Tieneste forblev jeg, med alle Vedkommendes skønsomme Tilfredshed med de indrettede Forbedringer, indtil Foraaret 1791, da Compagniets Administration endelig var bleven forvisset om det feilfulde i deres Contract-Slutning med Hr. Biørn og sammes skadelige Følger, hvilket jeg alt havde forudsagt dem. — Man indbød mig nu til at antage en Gouverneurs Charge, hvortil Man vilde kalde mig paa gode Vilkaar. Denne Gunst holdt jeg nødvendig at frasige mig, deels da jeg nu var under et meget fordeelagtig Engagement med Blacks Enke & Co. Huus, deels fordi Biørns Plan med den indgange Contract som hans Hoved Character Træk var mig for vel bekiendt, til ei at indsee de store Vanskeligheder, som ville møde, for at bringe saa indviklede Sager i Orden paa en hæderfuld Maade. Min Kundskab om Landets Locale og Contrahenternes gjensidige Forhold, lod mig ikke haabe en tilfredsstillende og heldig Udførelse af disse Affairer; hvilket Udfaldet af den til Guinea udsendte Kongl. Commissions Forhandlinger i bemeldte Anledning seenere har viist. Endelig efter den Guineiske Handel indgik under et privat Handels Huus, og Agent Duntzfelt²⁾ som den første i Firmaen tiltraadde Bestyrelsen, indbød denne kyndige, speculative Kiøbmand mig til at tage Commandoen af Fregat-Skibet Skatn:

¹⁾ Kjeld Nicolai Bornemann, f. 1735, † 1796, titulær Generalauditor. (D. biogr. Lex.). Dennes Fader, Henrik Bornemann Kjeldsen til Ormholt, var Søn af Præsten Kjeld Nielsen (jfr. S. 186, Note 2), der aabenbart har opkaldt ham efter sin Biskop; Moderen hed Karen Hansdatter af Burholt. (Medd. af Arkivass. Nygård).

²⁾ Christian Vilhelm Duntzfelt, f. 1762, † 1809. (D. biogr. Lex.)

Grev Schimmelmänn paa en Expedition for Ost-Indien (det eeneste nu tilbageværende af forrige Østersøiske & Guineiske Compagnies mange ejende gode Skibe), hvilket Tilbud jeg antog, da mit Ønske i denne Anledning endnu ikke var opfyldt fra Blacks Enke & Co^s. Huus, hvis Tieneste som Equipage Mæster jeg frasagde mig.

Saa hastig den bestemte Ladning var indtagen, fortsattes Rejsen Medio Novembr: samme Aar, efter Bestemmelse til Madras og Bengalen; blot for at fylde Vand anløb Porto Prayas Bay i St. Jago blant de Cap Werdiske Øer i Decembr: under gientagne Undersøgelser af disse yndige Øers Locale og Bemærkningsværdige, saa meget Lejligheden ville tillade, samt gavnlige Observationer, og derefter fortsattes Rejsen directe til Madrass paa Coromandel Kysten, hvor ankom heldig med sundt Mandskab i May 1792, derfra forsejlede videre til Bengalens Riveer ind, og ankrede for Calcutta Medio Junii. Paa disse Pladser forhandlede den med Skibet udbragte Ladning, som mig var overdragen, med god Fordeel; Men da sammes Beløb ikke nær var tilstrækkelig til Retour Ladnings Indlæg, besluttedes strax at antage en indenlandsk Fragt for at tilvinde større Capital og ei at tabe Tid ved Fragt Gods Søgning til Europa, hvortil ikke var Udsigt. Jeg udgik saaledes igien med en Ladning Riis &c. og efter tie Dages Sejlads imod Monsonen ankom atter til Madrass, og forlod denne Plads Medio Octobr. ved Orcan Tidens Begyndelse og mod Contra Monsonen, som da indsætter, stod over imod den Østlige Kyst. Vi udholdt en svær Orcan Storm uden Skade, men havde den Glæde at omsejle de Nicobarske Øer og derover anstille Undersøgelser. Disse Øers lykkelige Jordsmon og gode Havne bibragte min Opmærksomhed den Slutning, forhen yttret og til sin Tid haaber nærmere at udvikle, at sammes Cultivering vil ufejlbar give heldige Handels Fordeele til Fædrelandet! Efter 14 Dages Forløb arriverede igien lykkelig i Ganges Floden. De anførte Vanskeligheder vare nu hævede, og en kostbar Retour Ladning, bestaaende af Indiske Producter, erholdtes deels for Rehdernes Regning, deels paa Fragt til Hiemme-Staden, hvormed forlod Bengalen, primo April 1793.

Da denne Aars Tid medfører haarde Storme ved S. W. Monsonens Indsætning i Golfen, som under Cap, saa leed Mandskabet som Skibet særdeles derved, at Rejsen fortsattes med continuerende og de meest gruelige Storme, indtil vi næsten i Tilstand som Vrag indkom til Cap gode Haab. Saa hastig den lidte Skade paa Skib, Sejl & Takkelagie repareret, continueredes Rejsen Norden om Hetland under de skrækkeligste Storme i dyb Vinter-Tid, og arriverede heldig Medio Februar 1794 hertil med sund Besætning.

Uden Tidsspilde sluttedes denne Expedition, og en nye ditto begyndtes med alt deraf dependerende, hvormed jeg Ultimo Juny same Aar tiltraade Rejsen efter samme Bestemmelse forhen meldt, uindskrænket. Denne Rejse udførtes hovedsagelig efter ovennævnte Maade og meget heldig til Indien, dog med Forskiæl, at da N. O. Monsonen allerede var indsat ved Nærmelsen af de Indiske Vande, maatte man søge den Østlige Passage under Atchin, hvorved tillige fandtes ønskelig Lejlighed til at anløbe Nicobar Øerne, saa benyttedes denne heldigen under 2de Dages Krydsning imellem dem til at bestemme Nancowry, som har den vigtigste Havn, og flere Øers sande Beliggenhed, Strømmenes forskiellige Træk, samt ved gientagne Observationer foreenet med Opmaalinger søgtes at fastsætte meere Sikkerhed for Navigeringen herpaa, som ikke er forbunden med de Vanskeligheder, Man har nævnet: modsat kan samme uden synderlig Fare beseiles til alle Aarets Tider, og sikker Havn faaes imod de hærskende Orcan Storme, som jeg til sin Tid agter nærmere at udvikle. — Den udbragte Cargaison solgtes med god Fordeel, og en betydelig Ladning indkøbtes; saaledes forlod jeg atter Bengalen Ultimo April 1795, den ublideste Aars Tid. Med de skrækkeligste Storme og opreist Hav! avanceredes Golfen ud og omsider rundt Cap, Skibet ramponeret, Sejl og Takkelage næsten ødelagt; i en yderst slet Forfatning lykkedes det endelig at naae Caps Vinter Havn eller Seamons Bay. Her blev Skib og Ladning strax lagt under Beslag af den Engelske Admiral Elfinstone. Men nøye bekiendt med Britternes uretfærdige og voldsomme Handle Maade mod skyldfrie Folk, forsvarede jeg mig uforfærdet,

saaledes at denne Despot, uagtet trossende Folke Retten med Overmagt! maatte efter 2de Maaneders Forløb give Slip paa Rovet, hvilken Sag jeg seenere forfulgte ved min Hiemkomst igiennem hine Magthaveres Tribunaler, som, alle rænkefulde Vendinger ubetragtet! dog maatte tilkiende fuldkommen Erstatning for at inhylle den Brittiske Ranelyst under Retfærdigheds Kaabe i Europas Øjne. Følgen af benævnte Ophold var, efter at have udstaaet de grueligste Storme m: v: Norden om, og fordreven til hen under Island i den dybe Vinter Tid! indløb jeg Christiansand selv 9de Mand frisk i Skibet [Ny-?] Aarsdagen 1796 og arriverede endelig Ultimo February næstefter hertil Staden med sundt Mandskab i beholden Skib efter meget udstanden Ondt.

Da en Hoved Reparation til dette Skib nu var nødvendig, blev Man eenig at købe den Kongl: Fregat, Hvide Ørn kaldet¹⁾, hvis Bestyrelse saavel i Equipering som Expeditionens Bestemmelse i det Heele nu overdroges mig som Med Rheder! Da Havenes Frihed og Menneske Rettigheder under fredeligt Flag i ærlig Daad paa denne Tid for ofte blev molesteret, besluttede jeg at udruste og armere Skibet paa det fuldkomneste, og efter at have indtagen en betydelig Cargaison begyndtes min 3^{die} Rejse til Indien med en udvalgt Besætning af 41 Mand Ultimo Novembr. s: A., bestemt og bereed til at forsvare mig imod enhver Voldsmand! Saaledes fortsattes Rejsen under frygtelige Orcan Storme, som dette Aar rasede, Norden om Hetland paa samme Tid, da de Franske gjorde Landgang paa Island, hvor mange Skibe total forliste. Vi undgik med at miste Stor-Toppen med Reisningen, af hvilken Aarsag anløb St. Jago for at reparere. I Bayen for Porto Praya mødte den lige besynderlige, som uforskammede Fordring fra det Engelske Kaper Skib Emilie af London paa 20 Kanoner, at Captⁿen paastod og ville examinere mine Papirer og undersøge Skibet i fredelig Havn, under det portugisiske Fort imod alle Nationers Søe Love. Stedse mine Grundsætninger troe, besvaredes hans gientagne Opfor-

¹⁾ Jfr. Garde, Efterretn. om d. danske og norske Sømagt, IV, S. 600 f.

dringer, som Brittiske Søe Røvere fortienet, med foragtelig Afslag og klar Skib paa Spring! hvorved han feig nok, som denne Nations Bander almindelig ere, naar det gielder ærlig Kamp, lod det forblive og saae mig gaae til Søes, uden at vove alvorlig Demonstration; maaskee var dette en Fejl, men min retfærdige Sag bestemte alt. Som Følge af erhværvet Erfarenhed i de Africanske Vande, experimenteredes at tage min Passage Østlig paa denne Aars Tid og løb Øen Ascension i Sigte Østen om. Hensigten og min Forventning af en særdeles hastig Rejse til Cap opnaaedes; saaledes har jeg og beviist, at Man kan besjle benævnte Øe og Sanct Helena uden først at anløbe den Africanske Kyst til sin Aars Tid, naar Strømmen sætter Syd efter! Jeg blev i denne Anledning kaldet af den Brittiske Admiral Pringle ved Ankomsten til Cap for at conferere denne Opdagelse, hvorfor han bevidnede udmærket Biefald, og at jeg var den første, som hidtil havde forsøgt og beviist Fordeelen af denne Navigerings Maade, næst hans Flag Capitain Stevens. Efter uindskrænket Fuldmagt begyndtes Forhandlingen af Skibets Cargo paa Cap god Haab, og fortsattes derefter fra Tranquebar, Porto Novo, Pontichery, Madrass, Vizagapatnam &c. langs med Coromandel og Golconda Kysten til Bengalen, hvor Resten afsat, og en meget betydelig vel asorteret Cargo indkøbtes, hvormed endelig Hiemreisen tiltraaddes efter særdeles lykkelig ført Handel. I mindre end 7 Ugers Forløb ankrede vi for Øen Saint Helena, en yderst sielden og til alles Forundring hastig Rejse hertil, hvilken opvakte deels Misundelse deels Frygt hos Gouvernementet. hvis Følge strax blev, at Man forkyndte mig Embargo under Castellerne (for ikke at bringe Efterretninger til Europa om Øens Tilstand n: v:) med Forslag om Frigivelse, naar jeg vilde medføre en Engelsk Officier med hemelige Depecher. Jeg resolverede at vælge det sidste, modtog Officieren, som var den bekiendte Verdens Omseiler, Captⁿ Mudge, af hvis gjorde Opdagelser ud-drog megen Nytte, og undgik saaledes skadelig Ophold! Rejsen fortsattes med stødse klar Skib, bereed til Forsvar, som nu høist nødvendig til at frelse Skib og Ladning i Tilfælde! Dog heldig undgikkes øjensynlige Farer ved Hurtig Seillads og snilde

Manœvres. 5 Ugers Dagen fra St. Helena landedes Captⁿ Mudge ved Portsmouth og efter 3 Maaneder 20 Dage i alt fra Bengalen, ankrede vi i Egvog Havn i Norge. De meget betænkelige Farer ved de franske Kaperes Ophold i Danske Farvande og hyppige Opbringelser uden Forskiæl af disse, formaaede mig nu, paa egen og flere kostbare Skibes Vegne i denne Havn beliggende, at anmode Chefen for de paa Norges Kyster stationerede 2de Kongl: Krydsere, Hr. Capitⁿ. Walterstorff¹⁾, om Convoj Skagen ind, med Tilbud at ville overtage Beskyttelse af mit og øvrige Skibe fra Egvog til Christiansand, hvor Krigs Skibene vare beliggende. Dette udførtes i god Orden; men ved Convojen Ankomst under Skiærene modtoges det uventede og upassende Svar, at Man ei kunde indlade sig derpaa uden Høyere Ordre. Jeg besluttede strax at forsvare mig selv og medhavende Skibe; Syv i Tallet, imod ethvært Overfald til det ydderste. De fornødne Signaler udstedtes, og den videre Rejses Bestemmelse fulgtes med tetsluttet Convoj til Indløbet af Sundet²⁾. Saaledes ankom vi primo May 1798 efter sielden hastig og lykkelig Rejse, den udbragte Capital fiire Gange fordoblet, dertil Skibet tient frie, igien til Hiemme Staden med den udgaaende Besætning sund og munter. Jeg fandt mig beføyet at rapportere det Passerede og klage til det Høy Kongel: Admiralitet betreffende Convoyeringen, som ved naadigst Skrivelse tilkiendegav deres Biefald.

De politiske Conjuncturer havde til denne Tid saaledes forandret sig, at neutrale Skibe ikke med Sikkerhed kunde besejle langt fra-liggende Pladser uden Convoje, og da min Helbred var meget svækket, besluttede jeg at blive hiemme og lade Skibet angaae en nye Rejse til Indien. Men stedse vandt til Virksomhed, antoges derimod Handels Huuset Duntzfelt & C^{os} Tilbud, at være deres Consulent, samt bestyre deres Skibes Expeditions og Equiperings

¹⁾ Christian Walterstorff, f. 1756, † 1803 som Kommandør. Skibene vare Briggen „Flyvende Fisk“ og Kutteren „Forsvar“. (Garde, Efterretn., IV, S. 380).

²⁾ Et Maleri med Paaskrift „Fregatten Hvide Ørn, Captⁿ. J. Berg convoierer sex Skibe fra Fleckerøe 1798. Malet af J. Petersen, Kiøbenhavn 1843“. (nu hos Frk. H. Wright) synes at være en senere Komposition baseret paa det her fortalte.

Affaire. Disse Forretninger foreenet med Skibs Parter, Egen og Kommissions Handel udgjorde min Beskæftigelse, indtil Aar 1805, da jeg nedlagde det første, derimod vendte Opmærksomhed til Fabrique Drift, købte et Sukker Raffinaderie i Helsingøer, deeltog i Sukker Forme og Potte Fabriquen m: v:. Siden det voldsomme og uretfærdige Overfald paa Staden primo April 1801, var det klart at indsee Britternes skumle Planer mod Danner Riget og sammes Handel. Jeg taledede høyt derom som privat Mand, men desværre den herskende Tone, som de mange Engelske Emissarier iblandt os snedigen søgte at underholde, vedblev, og gammel Dansk Oprigtighed fandtes for villig at glemme de blødende Saar. Imidlertid var jeg saa forsikkret, at hiin Niddings Daad blot var et Forspil paa større Ulykker af Engelsk Vold og nedrig Ranelyst, at jeg successive realiserede de fleeste af ejende Skibs Parter, saavidt mueligt, endog med stor Tab! og tilraadende Mange at bruge forsigtig Indskrænkning i udstrakte Handels Expeditioner. For at viise Erkiendtlighed til mit Fædreland og gavne til sin Tid, skrev jeg efter Evne, som Forretningers Byrde og min nu svage Helbred kunde tillade, en udviklet Plan til Coloniers Anlæg i Almindelighed uden for Europa og Nicobar Øernes Cultivering, Beplantning og den store Nytte, Staten deraf sikkert kan drage, hvilken Plan overleveredes primo Junii 1807 til Deres Excellence Stats Minister Greve Schimelmann til høyere Undersøgelse, som modtoges med naadigst Velbehag og Biefald, uagtet det sidste Hefte ikke aldeeles fuldført, hvorudi jeg forbeholdt at ville beviise Vigtigheden af benævnte Øers kraftfulde Cultivering, hvortil gammel Dansk Ejendoms Ret, af følgende Aarsager: Britterne kan formedelst deres tyranniske, snigmorderske og gruesomme Fremgangs Maade med de Indiske Nationer ikke beholde dette uhyre Herredømme længe; Men saa vist som Solens Op- og Nedgang vil de om kort vorde udjagede fra Continentet, og alt det uskyldige Blod, udøst fra Ganges Breder til Africas Forbjerg, falde tilbage paa denne vanartige Slægt. Sandheden heraf kiender det Brittske Gouvernement saavel, at det allerede forlængst med uhyre Bekostninger og Anstrængelser har søgt at tilvende sig et sikkert Tilflugts Sted og

Havn paa Andamans Øerne, som disse usle Dispoter hidtil ikke har været istand at aftvinge et lidet Antal tappre Vilde hværken ved Smiger eller Trudsler, thi alle Tyranner ere feige og hos dette skyldfrie Folk gielder ikke som hos hiin Hollandske Gouverneur paa Cejlon Blod-Penge eller svigefulde Intriguer; hvor en Engellænder ikke kan bruge disse Vaaben holder han ikke Stand. Det følger af sig selv, at Britternes Fald drager de Danskes Ret til Tranquebar, dets Territorium, incl. alle Logerne og deres Handel paa disse Kyster med sig; og betragtes Ejen- dommens Protectorer, Kongerne af Tangsure og Travam som kraftløse Engelske Vasaler, der have deres Land belagt med denne uretfærdige Kiøbmands Regierings Tropper, for at ind- drage saavel Grund Taxter, som andre Afgivter, saa havde dette Etablissements Nedlæggelse forlængst været at ønske, som byrde- fuld for Fædrelandet; dernæst kan Nicobar Øernes Dyrkning, som Handel derfra paa det Østlige Indien drives med Held, for- medelst den lykkelige Beliggenhed. Meget sandsynlig er det, at her endog gives Guld Miner, naar nøye undersøgtes af Minera- loger, da den i samme Paralel liggende Kyst af Malleya frem- bringer meget Guld Støv: selv har jeg under Atchin, ligesom nær ved Øerne befunden eensformig Hav Grund ved Oplodning, hvilket er det sikreste Beviis, og som af mange Natur Pheno- mener lader sig formode, at Landene engang have været sam- menhængende, og maae indeholde lige Metaller og Jordmon med hiinanden. Endelig kan Nicobar Øernes varige og roelige Be- siddelse forvisses paa mange Maader; deels er de vigtigste Kyster af Naturen utilgængelige, kommer hertil nogle velanlagte Fæst- ningsværker, blive de uovervindelige mod alle Anfald af de In- diske Nationer, hvis gamle Venskab for det Danske Flag des- uden ey lader formode mindste Fare. Landet kan producere rigelig Korn og alle Føde Varer, endog overflødig Riis til Arrac Destillering for almindelig Mand, ja muelig Viin for Europæerne, altsaa behøves ikke Tilførsel. Britternes Misundelse og naturlige Ranelyst kunne allene være at frygte, men disse Usles Anfald, naar udjaget fra Continentet, imod en Colonie, som saaledes forsynet og forsvaret under kiække Danske Commandanters Sty-

relse (der ikke ved Trusler lader sig forlede til at vælge et bequem Liv istedetfor ærlig Kamp) vil da være kraftløs uden Held; det ville møde slige Voldsmænd, som hiin graadige Tiger, naar den springer feil af Rovet! han skammer sig og viger. Et talende Beviis for mine Sætninger opviiser indtil vore Dage Isle de Franco og Bourbon.

Men ulykkelig indtraf 1807, hvad jeg Aar tilbage havde forudseet, de Britiske Røver Bander overfaldt Fædrelandet og Staden, ubereedt, snigmorderviis, en Daad, jeg med Bekymring beklager, og indtil Døende vil søge at hævne, som enkelt Mand, hvor muelig. De uhørte Gruesomheder og Mordbrænder Ild, hvorved Staden ødelagtes, traf mine Gaarde som andre; vel slukkedes Bomme Ilden fra Gaarden ved Egne Anstrængelser; men forinden jeg kunne komme til Pak Kasserne i Side Bygningen i underste Etage vare de forbrendte, og med dem mine fleeste Manuskripter, hvoriblandt mange vigtige udarbejdede Opdagelser med sammens Resultater til anvendelige Planer i adskillige Grene, opbrendtes: hertil kommer, at bemeldte indgivne Plan til Nicobar Øernes Cultivering m: v: er Hans Excellence Hr. Greven bortkommen under lignende Omstændigheder, og har til dato ei været at udfinde. Mit Tab herudi som Dansk Borger er uoprettelig; hvad det kan være for Fødelandet, tilkommer ikke mig at bestemme; blot bemærkes, at skulde mine øvrige Leve Aar og Sinds Styrke tillade det, agter jeg at søge oprettet alt muelig i min Magt af ovennævnte Tab! Ved den nederdrægtige falske Fiendes Ankomst i Sundet, tilkiendegav jeg strax paa vedkommende Steder mine Tanker frit, at dette vilde upaatvivlelig gielde Sieland og Dannemarks Flaade! Ligesom min Virksomhed paa den Tid var at udtænke, hvorledes enkelt Borger bedst kan virke mod Fiendens afskyelige Operationer, thi en Riffel allene var nu alt for utilstrækkelig; snart besluttedes, det sikkerste Middel maatte være at opvække Krigernes Mod af alle Klasser og forsikkre dem Borger Omhue og Forsorg til deres efterladte Koner, Børn og Oldingers Nærings Sorg at møde; thi intet svækker den tappre Krieger meere end denne Tanke. Med mueligste Hurtighed udførtes Beslutningen, understøttet ved Op-

fordring hertil af den Kongl: Regjering fandt den heldig Biefald, og villige Biedrag modtoges; thi naar Mennesket kiender Faren, er det oftest meest godtgjørende (seenere har dette desværre ikke været Tilfældet), saaledes at allerede var det 4de Dagen, da Stadens Bombardement begyndte, Man ydede understøttende Trøst i de lidende Efterlattes Barin ved passende Gaver, hvorover vil erfares det videre af Bladet Dagen Nr. 146¹⁾ den 29de August 1807 og Adresse Avisen Nr. 502 s: A:²⁾ samt de Tid efter anden ved mig og H. Krøyer³⁾ offentlig udgivne Regnskaber, som endnu vedholdes, ligesom af Skrivelse til mig fra den nedsatte Høye Commission under 2den Septembr: i samme Anledning.

Mine sidste Skibs Parter havde allerede Britterne borttagen 6 Maaneder før dette efter Sædvane, uaget samme friegiven som skyldfrie, faldt alt nu qua Krigs Lovene, som foraarsagede mig betydelig Tab. Istedetfor Skibs Parter søgte jeg nu at virke i Kaper Entrepriser, og opmuntrede mundtlig som skriftlig med Iver til privat Udrustning fra Danmark og Norges Kyster; endskiøndt ei heldig herudi, saa opnaaedes dog Hensigten, Represalie Tagen i at trosse Fiendens Overmagt i egen Opofring. Imidlertid udgjorde mine Hoved Forretninger, næst høyst trængende Familiars og de Krigsfangnes efterladte Sag! at deeltage, udruste dels bygge atten forskellige Kaperere fra Norges, Holsteens og Siellands Kyster, nemlig 3 Skibe, 7 store Schonnerter, 4re Luggere og 4re Baade med deraf dependerende &c., indtil jeg ved det Høy Kongl: Admiralitets Skrivelse under 27de Februar 1808⁴⁾ blev kaldet til, i Samvirkning med Hr. Commandeur Rosenvinge⁵⁾, at udtage, indrette og equipere det bestemte Antal

¹⁾ Anbefaling af „Subskriptionen“ fra General Peymann, der udtaler, at „den patriotiske Handling gjør den brave Borger megen Ære“.

²⁾ Opfordring til de omhandlede Efterladte om at melde sig for at faa Del i Subskriptionens Udbytte.

³⁾ En Skibskaptajn H. Krøyer boede St. Annaplads 11 (Vejviseren).

⁴⁾ I Skrivelsen (Kopibog for Kommissariatssager) omtales „den behagelige Velvillie og Hjælp“, som Berg allerede forinden havde vist Kollegiet. Angaaende Kaperne og de armerede Skibe jvfr. Garde, Efterretn. IV, S. 470.

⁵⁾ Sigvard Urne Rosenvinge, f. 1758, † 1820 (D. biogr. Lex.).

Kongl: armerede Skibe til Landets Tieneste, hvilke Ordres udførtes i den foreskrevne Tid til naadigst Velbehag.

Samme Aar erholdt jeg Borger Ret som Grosserer her i Staden. Udi Aaret 1794 indgik jeg Ægteskab med Jomfrue Wiguline Christine¹⁾, en Datter af Kongel: Inspecteur Mackholt; i dette Ægteskab haves 2de Børn i Live, en Søn Paul Wilhelm Berg, indskrevet udi det Kongel: Artillerie Cadet Korps²⁾, og en Datter Sophie Bornemine³⁾. At yde min Konge Tak udi hellige Pligters Opfyldelse, som ved Daad at gavne mit Fædreland efter mueligste Evne, vil fremdeles blive min øvrige Livs Tids Beskæftigelse, og derved at grunde en sikker varig Arvedeel for mine Børn, Familie og Venner, er sluttelig mit Høyeste Ønske!

Saaledes haaber jeg skyldigst at have efterkommet Deres Excellences Befaling.

Kiøbenhavn den 30te Novemb. 1810.

Underdanigst

J. J. Berg.

Den 29. Juli 1813, altsaa ikke 3 Aar efter, at han havde nedskrevet disse Optegnelser, afgik Berg, der i Aarenes Løb var bleven en meget velhavende Mand, ved Døden. Over hans Grav paa Kjøbenhavns Assistens Kirkegaard staar der 2 Marmortavler, der oprindelig have været indsatte i et større Monument, som ikke eksisterer mere. Paa den ene Tavle ses i Basrelief en Urne, der staar paa en Sokkel, og hvor over et Palmetræ rager op; paa den ene Side af Sokkelen en Neger, der støtter sig til et Anker, paa den anden en Negerinde, der løfter en Krans. Det er vel utvivlsomt, at der herved som ogsaa ved, at Berg paa den anden Tavle betegnes som „Menneskehedens Ven“, hen-

¹⁾ Født $\frac{1}{4}$ 1768 (døbt i Slotskirken $\frac{6}{4}$), † $\frac{18}{6}$ 1853. Hun var Datter af Proviant- (eller Køkken-) Inspektør ved Dronning Sophie Magdalenes Hof Frederik Christian Macholt, f. c. 1737, † $\frac{8}{11}$ 1797, og Sophie Hedvig Muusberg; han var gift 2. Gang med Margrethe Rebecca Berth (Hof- og Stadsrettens Skifteprotokol, Række Nr. 2). Macholt forsøgte sig uden Held som matematisk Forfatter (jfr. Lærde Efterretn. 1792, S. 206).

²⁾ Født $\frac{19}{2}$ 1800, † $\frac{28}{10}$ 1817 som Stykjunker.

³⁾ Født $\frac{24}{12}$ 1794, † $\frac{18}{6}$ 1854, gift med Carl Ezechias Beck, f. $\frac{23}{4}$ 1793, † $\frac{1}{9}$ 1826, Kaptajn af Artilleriet og Adjoint ved Generalkvartermesterstaben, Kammerjunker. Deres eneste Søn, Kammerjunker, Fuldmægtig i Marineministeriet Hans Beck, døde uden Børn. Derimod have deres 2 Døttre: Vigoline, gift med Skiisklarer i Helsingør M. Wright, og Vilhelmine, gift med Justitsraad H. L. Dahlerup (hvis eneste Datter var gift med Udg. af Selvbio grafien), efterladt Afkom.

tydes til hans Stilling til Slavehandelen (jfr. Side 198). Indskriften paa den anden Tavle indeholder iøvrigt ikke stort ud over hans eget, hans Hustrus og deres Søns Navne, samt Aar og Dag for deres Fødsel og Død. Der er herved den Mærkelighed, at Bergs Fødselsdag, som han selv angiver til 29. September (se Side 185), paa Stenen angives til 13. Oktober (Daabsdagen?), ligesom Fru Bergs Fødselsaar er angivet til 1770 i Stedet for til 1768.

Portrætet Side 185 er reproducet efter et Miniaturportræt, der er indfattet sammen med et lignende af hans Hustru, og som findes hos Udg.; som det ses af Ridderkorset, stammer det fra Aarene 1810—13. Et andet Portræt, der ejes af Fru Mina Lunding f. Wright, er et ovalt Oliemaleri, Brystbillede i naturlig Størrelse, og kan vel være malet mellem 1790 og 1800.

En Notits af F. C. Sibbern om hans Rejse med Grundtvig til Udby Præstegaard i December 1810.

Meddelt af G. Sibbern.

Baade fra Litteraturen om Grundtvig og et Par af hans Digte er det vel bekendt, at F. C. Sibbern under en for Grundtvig meget kritisk og betydningsfuld Periode i December 1810 fulgte ham til Faderens Præstegaard i Udby, og saa nylig som i 1899 har H. Begtrup i sin Bog om „N. F. S. Grundtvigs kristelige Opvækkelse i Vinteren 1810—11“, baade udførligt omhandlet nævnte Periode af hans Liv og meddelt Hovedtrækkene af Begivenhederne paa Rejsen (S. 69 f.).

Ikke desto mindre turde følgende Meddelelse, hvoraf kun en enkelt Sætning vides at have været trykt før (i H. Schwanenflügels Værk om J. P. Mynster, Kbh. 1900, S. 155, Noten), vel fortjene at blive mere almindelig bekendt, da den, trods sit ringe Omfang, dels indeholder ny Detailler og dels bringer et ukendt Vidnesbyrd om, hvorledes Sagen opfattedes af Grundtvigs eneste Led-sager, hvem G. siden udtrykte sin mest levende Taknemlighed for den ved denne Lejlighed udviste Vennetjeneste. Originalen findes blandt F. C. Sibberns efterladte Papirer.

Med Grundtvig levede jeg meget sammen paa Walchendorphs Kollegium, hvor han fik Plads efter Kbhvns. Bombardement, da han kom fra Langeland, hvor han havde været Huslærer hos en Fru Leth. Han var Lærer i Historie i Schouboes Institut, og skrev sin første Nordens Mythologie, som var meget poetisk, og som jeg holdt meget af. Grundideen er mærkelig nok i christelig Aand; thi Odin kommer her til sin Gudmagt ved et Slags Syndefald eller Affald. Jeg kom meget om Aftenen til Gr., der ofte sad oppe til langt ud paa Natten. Man sagde